

Praktisch omgaan met de gelijkwaardigheid van ISO- en VCA-certificaten

Auteur(s): mr. D.M.C. (Desiree) van Laerhoven en mr. J. (Jochem) Berns, Bizob

Aanbestedende diensten vragen met regelmaat naar bepaalde normen en/of certificeringen die een onderneming moet hebben om mee te dingen naar een opdracht. In veel gevallen wordt daarbij de toevoeging 'of gelijkwaardig' gebruikt. Op grond van de Aanbestedingswet 2012 (Aw 2012) én recente jurisprudentie wordt duidelijker wat wél en niet geoorloofd is in het kader van gelijkwaardigheid. Belangrijk voor de inkooppraktijk is de plaats van uitvraag binnen het aanbestedingsproces en vooral wat aanbestedende diensten ermee willen bereiken.

Het is goed om met de onderliggende eisen van een ISO- of VCA-certificaat te beginnen. Dat is altijd een norm. Een norm is een set van afspraken over producten, diensten of processen die door een erkende¹ normalisatie-instelling voor herhaalde of voortdurende toepassing is goedgekeurd. Normen mogen binnen de gehele aanbesteding worden uitgevraagd en moeten soms voorzien worden van de zinsnede 'of gelijkwaardig'.²

Certificaten/keurmerken

Een norm moet onderscheiden worden van een certificaat. Het certificaat is het bewijsmiddel waarmee wordt aangetoond door een in de Europese Unie gevestigde instantie³ dat wordt voldaan aan de norm.⁴ In de Aw 2012 is de definitie van een keurmerk toegevoegd (art. 1.1 Aw 2012). Als keurmerk wordt beschouwd 'ieder document, certificaat of getuigschrift dat bevestigt dat de werken, producten, diensten, processen of procedures in kwestie aan bepaalde eisen voldoen'. Keurmerken en certificaten als bewijs voor normen zijn uitwisselbare termen.

Gelijkwaardigheid van ISO- en VCA-certificaten

Rechtspraak over normen gaat vaak over kwaliteitsnormen en dus over het proces en de organisatie, zoals ISO-9001 (kwaliteit), ISO-14001 (milieubeheer), ISO-27001 (informatiebeveiliging) en VCA (veilig werken, arbo). Deze kwaliteitsnormen als zodanig zeggen niet veel, ze bieden alleen het (normen)kader om beheersmaatregelen aan op te hangen. Heel in het kort wordt hier de eis gesteld dat een risicobeheersmethodiek aan de kant van de inschrijver aanwezig is, ook wel een managementsysteem genoemd.

Verreweg de meeste (kwaliteits)normen worden gecertificeerd uitgevraagd. Een beschrijving in woordgebruik bij certificering is als volgt te herkennen. De inschrijver heeft een:

- gecertificeerd kwaliteitsmanagementsysteem ISO-9001;
- geldig NEN/ISO-14001 certificaat (of een gelijkwaardig certificaat, afgegeven door een instituut binnen de EU; dit naar oordeel van de aanbestedende dienst);
- informatieveiligheidssysteem ISO-27001 of een gelijkwaardig certificaat;
- gecertificeerd VGM-systeem (VCA* of VCA**).

De overhandiging, tenzij-toets (art. 2.96 lid 2 Aw 2012)

Toetsing in de beoordeling gebeurt bij certificering/keurmerken in de selectie op basis van art. 2:96 lid 2 Aw 2012 (en art. 2:97 lid 2 bij milieubeheer). De toets is bij gecertificeerde uitvraag van kwaliteitsnormen streng en primair gericht op de overhandiging van het certificaat.⁵ Pas als het de inschrijver niet kan worden aangerekend⁶ dat die op het moment van inschrijving nog niet over het certificaat beschikt, mag een aanbestedende dienst de 'tenzij' en dus 'gelijkwaardige maatregelen' accepteren. Het vereiste certificaat zal doorgaans vóór de aankondiging van de opdracht, of direct daarna, moeten zijn aangevraagd. De ontvangst en het kunnen overhandigen van het certificaat blijft echter achterwege. Dat kan zijn door de doorlooptijd die daarmee is gemoeid,⁷ of om andere redenen die de inschrijver niet kunnen worden aangerekend. Voor de duidelijkheid: de inschrijver die beschikt over een vergelijkbaar (buitenlands) certificaat afgegeven door een Instituut binnen de EU, voldoet uiteraard ook.

De tenzij-toets blijkt lastig en verschilt van gecertificeerde norm tot norm. Dit volgt uit twee situaties die hebben gediend bij de Rechtbank Den Haag eind 2023 over certificering bij norm ISO-9001⁸ en begin 2024 bij het certificaat VCA**.⁹ Bij de ISO-9001-uitspraak oordeelt de voorzieningenrechter dat een externe audit niet noodzakelijk is, hij accepteert een beschrijving van het kwaliteitssysteem met beleidsverklaring en handtekening van het management. Bij de VCA**-uitspraak oordeelt de voorzieningenrechter dat finale

